

نقش زنان روستایی در کارآفرینی سبز و جهش تولید به منظور معیشت پایدار و کاهش تخریب منابع طبیعی

معصومه عزیزی^{۱*}، نسیم سلیمی خواه^۲، کوثر خالقی^۳

- *1- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت جنگل، گروه منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
- 2- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت جنگل، گروه منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
- 3- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت جنگل، گروه منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

چکیده

با توجه به اهمیت منابع طبیعی و نقش آن در توسعه پایدار، علی‌رغم قابل تجدید بودن این ثروت‌های ملی، بهره‌برداری غیر اصولی از عرصه‌های منابع طبیعی تهدیدی بزرگ برای آینده به شمار می‌رود. کارآفرینی سبز یکی از راهبردهای مهم در جهت حفظ منابع طبیعی و تولید محصولات دوستدار محیط‌زیست می‌باشد که در این بین زنان به عنوان بخش اعظمی از نیروی انسانی جامعه روستایی می‌توانند نقش به‌سزایی را در رسیدن به توسعه پایدار ایفا کنند. از اینرو توانمندسازی زنان روستایی در راستای تهیه طرح‌های کارآفرینانه و حمایت از آنان به عنوان قشر تاثیرگذار می‌تواند نقش اساسی در تحقق عملی شعار جهش تولید باشد و از طریق آموزش مهارت‌های کاشت، داشت، برداشت و تولید محصولات کشاورزی و دامی سبز و ارگانیک برای زنان روستایی علاوه بر اشتغال‌زایی و درآمدزایی، می‌تواند سلامت جامعه را نیز تامین کند. بنابراین می‌توان با یک برنامه‌ریزی دقیق به تقویت توانمندی‌های زنان در یک مسیر صحیح قدم برداشت و به تبع آن موجب قوی‌تر شدن عملکرد تولید ملی و کاهش تخریب منابع طبیعی شد.

کلمات کلیدی: جهش تولید، زنان روستایی، کارآفرینی، منابع طبیعی

مقدمه

در دهه‌های اخیر، گسترش فقر و بیکاری، مساله اشتغال در محیط‌های روستایی، سنتی بودن روش‌های تولید، آسیب‌پذیری شدید منابع تولید و پایین بودن سطح بهره‌وری و درآمد روستاییان از مهم‌ترین چالش‌های اقتصاد روستایی بوده است (Kord and Abtin, 2013). با توجه به اینکه روستاها، کانون استقرار سهم چشمگیری از جمعیت و نیروی فعال در کشور محسوب می‌شوند، کارآفرینی روستایی یک راهبرد موثر برای کاهش فقر، توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال پایدار شناخته می‌شود. از سویی به نظر می‌رسد بین تخریب منابع طبیعی و فقر جوامع ارتباط مستقیمی وجود دارد به گونه‌ای که با افزایش فقر روستایی، تخریب منابع طبیعی نیز افزایش می‌یابد (Karamidehkordi and Babae, 2018). با توجه به اهمیت منابع طبیعی و نقش آن در توسعه پایدار، علی‌رغم تجدیدپذیر بودن این ثروت‌های ملی، بهره‌برداری غیر اصولی از عرصه‌های منابع طبیعی تهدیدی جدی برای نسل‌های آینده به شمار می‌رود و از آن جا که اشتغال در روستاها وابسته به بهره‌برداری از زمین و منابع طبیعی می‌باشد، لذا این پیوند بین روستا و منابع طبیعی، باید بهبود معیشت خانوارهای روستایی و حفاظت و احیای منابع طبیعی را

به دنبال داشته باشد. بنابراین سرمایه‌گذاری در مشاغل سبز و آموزش کارآفرینی سبز می‌تواند کمک شایانی به اشتغال‌زایی پایدار و رشد اقتصادی، اجتماعی و حفظ منابع طبیعی کند.

زنان به عنوان نیمی از جامعه انسانی از جایگاه اجتماعی و اقتصادی برخوردارند که ایفاگر نقش‌های متعدد و متنوعی بوده‌اند. رسیدن به اهداف توسعه بدون در نظر گرفتن این جامعه انسانی یعنی زنان، امری غیر ممکن خواهد بود (Mirakzadeh *et al.*, 2010). عدم ورود زنان روستایی در سازمان‌ها و نهادهای رسمی، واقعیتی است که ریشه در کمبودها، نارسایی‌ها، بی‌توجهی‌ها و امکانات دارد و زمانی که با مسائل فرهنگی و اصول حاکم بر تفکر و تلقی برنامه‌ریزان و مدیران و عامه مردم همراه می‌شود، به مرور زمان زن روستایی را به بی‌قابلیتی و بی‌منزلی می‌کشاند، زیرا آنان آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی را عهده‌دار هستند که منجر به کسب درآمد نمی‌شوند و همین امر سبب می‌گردد تا موقعیت اجتماعی-اقتصادی پایین‌تری پیدا کنند. صاحب نظران توسعه روستایی معتقدند که شناخت استعداد و مهارت‌های زنان روستایی می‌تواند ظرفیت‌های این قشر عظیم در جهت به‌کارگیری مهارت‌های کارآفرینی جامعه روستایی را فراهم کند. در واقع زنان روستایی می‌توانند به عنوان عامل کلیدی، نقش فعالی در تولیدات اقتصادی و معیشتی روستا ایفا کنند؛ چرا که نقش و اهمیت مشارکت زنان روستایی و روحیه کارآفرینی آنان، می‌تواند موجب افزایش تولید و درآمد شوند.

بیان مسئله

مقام معظم رهبری سال 1399 را سال «جهش تولید» نامگذاری کردند و فرمودند که جهش تولید باید تغییر محسوس در زندگی مردم ایجاد کند. امروزه رشد، توسعه و شکوفایی جوامع انسانی مرهون توجه به ضرورت کارآفرینی و به تبع آن جهش تولید و اقتصاد مقاومتی می‌باشد. که در این راستا توجه به کارآفرینی روستاییان به خصوص کارآفرینی زنان، منجر به تحقق عملی شعار جهش تولید می‌شود چرا که این رویکرد از مهم‌ترین راهکارهای افزایش تولیدات روستایی و خودکفایی و بهبود معیشت روستاییان می‌باشد. از سویی کارآفرینی سبز به عنوان یکی از شاخه‌های کار آفرینی، با هدف تولید محصولات دوستدار محیط‌زیست در طی فرآیندهای تولیدی حفاظتی می‌باشد (Abdolazade and Sharifzadeh, 2014) که به ایجاد مشاغل پایداری با عنوان مشاغل سبز شده و توسعه پایدار اقتصادی جوامع را به دنبال دارد (Barzegari and Zamani, 2012). از سویی افزایش تولیدات سبز و ارگانیک نیاز جامعه بوده و تقاضا برای آن رو به افزایش است، بنابراین آموزش مهارت‌های کاشت، داشت، برداشت و تولید محصولات کشاورزی و دامی سبز و ارگانیک برای زنان روستایی علاوه بر اشتغال‌زایی و درآمدزایی و کاهش تخریب منابع طبیعی می‌تواند سلامت جامعه را نیز تامین کند.

در مطالعه حاضر از جستجوی در مقالات پیشین در تدوین مطالعات نظری موضوع استفاده گردیده است.

توانمند سازی زنان روستایی

امروزه به جای توجه به افزایش شاخص‌های رشد اقتصادی، باید به نقش آفرینی گروه‌های مختلف اجتماع نیز توجه کرد زیرا توسعه پایدار یک جامعه حاصل مشارکت تمامی اقشار می‌باشد، که البته این مشارکت نیز با توجه به نیازها و توانمندی آن جوامع می‌باشد. در سال‌های اخیر نسبت زنان شاغل به مردان در فعالیت‌های اقتصادی بیشتر بوده است و این امر بیانگر حضور فعال زنان در عرصه اقتصاد می‌باشد که می‌تواند باعث افزایش متوسط درآمد خانواده و بهبود سطح زندگی خانواده گردد (Heidari *et al.*, 2013). در این میان رویکرد توانمند سازی زنان برخاسته از طرح موضوعاتی همچون توسعه انسانی و عدالت جنسیتی است و از طریق مفاهیمی نظیر انتخاب، قدرت کنترل بر زندگی خود و منابع، توانایی تصمیم‌گیری و دارا بودن مهارت‌های زندگی و به طور کلی، از طریق اثرگذاری بر آنچه در زندگی فردی و خانوادگی اهمیت دارد، تبیین و تعریف می‌شود که نتیجه آن، بهبود کیفیت زندگی است (Sadi *et al.*, 2012). نقش‌های چندگانه زنان در امور خانه و خارج از آن اقتضا

می‌کند که برنامه‌ریزی برای زنان به طور مستقل و با در نظر گرفتن الزامات آن انجام شود. یکی از مهمترین راهبردهای توانمندسازی زنان روستایی، افزایش توان دانشی و مهارت‌آموزی در حوزه ایجاد کارآفرینی سبز می‌باشد. در واقع زنان روستایی نقش بسزایی در تامین معیشت خانوارهایشان دارند و به نوبه خود تاثیر مستقیمی بر حفظ یا تخریب منابع طبیعی دارند (FAO, 2015). تغییر نگرش سنتی و ارائه خدمات آموزشی مناسب به زنان در جهت احیا و حفظ منابع طبیعی و برداشت محصولات فرعی جنگل و مرتع در زمینه بهره‌برداری صحیح و به موقع از منابع طبیعی ضروری است. بنابراین زنان برای تامین نیازهای اساسی خانواده‌شان از منابع مذکور استفاده نموده و حفاظت می‌کنند.

کارآفرینی سبز زنان روستایی

زنان به عنوان بخش اعظمی از نیروی انسانی جامعه روستایی نقش به‌سزایی در جهت پیشبرد اهداف و سیاست‌های برنامه‌ریزان در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند. زنان کارآفرین روستایی از مهارت‌ها، استعدادها و منابع خود در راستای فعالیتهای کارآفرینانه از طریق کسب و کارهای سبز، اکوتوریسم، کشاورزی ارگانیک و تولید محصولات پایدار جنگلی و همچنین انرژی‌های تجدیدپذیر می‌توانند سرمایه‌گذاری داشته باشند و در کنار کسب درآمد و معیشت پایدار به حفظ و احیای منابع طبیعی کمک کنند. از کسب و کارهای سبز زنان روستایی می‌توان به کاشت گیاهان ریشه داری مثل زعفران اشاره نمود که باعث بهبود اوضاع خاک می‌شود و از طرفی درآمدزا نیز می‌باشد. همچنین می‌توان به کاشت درختان جایگزین، پرورش زنبورعسل، تولید محصولات فرعی جنگل، پرورش گیاهان دارویی و پرورش قارچ اشاره نمود.

چگونگی افزایش تولید توسط زنان روستایی

زنان نقش مهم و کلیدی در تنوع‌بخشی به معیشت خانوارهای روستایی ایفا می‌کنند. با تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فناورانه پدیدآمده در سال‌های اخیر، به نظر می‌رسد که این نقش و میزان مشارکت زنان دچار دگرگونی شده است و از سویی با توجه به نقش موثر زنان روستایی در غلبه بر مشکلات اقتصادی خانوار و انجام مشاغل سبز، لازم است که کارآفرینی زنان روستایی در دستور کار نهادهای توسعه اقتصاد روستایی قرارگیرد زیرا کارآفرینی یک راهبرد در توسعه، شکوفایی و رشد جوامع انسانی است که از طریق آن، همه عوامل، منابع و امکانات یک جامعه فعال شده و با قرار گرفتن در یک روند تکاملی پیامدهای مثبت اقتصادی و اجتماعی را در پی خواهد داشت (Farahani and Haji-Hosseini, 2013). از اینرو توانمندسازی زنان روستایی در راستای تهیه طرح‌های کارآفرینانه، تاکید بر موضوعات مهم مانند آشنایی با بازار و مسائل مالی برای اجرای طرح‌های تولیدی و حمایت از زنان روستایی به عنوان قشر تاثیرگذار می‌تواند نقش اساسی در تحقق عملی شعار جهش تولید باشد.

کارآفرینی سبز راهکاری برای حفظ منابع طبیعی

تخریب منابع طبیعی ناشی از بهره‌برداری‌های ناپایدار روستائیان فقیر از منابع محیطی می‌باشد که به شکل‌های مختلف مانند تغییر کاربری اراضی، چرای بی‌رویه دام، تهیه هیزم و استفاده از کودهای شیمیایی می‌باشد. کارآفرینی سبز یکی از راهبردهای مهم در جهت حفظ منابع طبیعی و تولید محصولات دوستدار محیط زیست می‌باشد. تلاش برای آموزش‌های مهارتی و کارآفرینی و توسعه کسب و کارهای سبز مانند کشاورزی ارگانیک، تولید غذای سالم، صنایع فراوری و مدیریت تلفیقی آفات

می‌تواند گامی موثر در ایجاد اشتغال و توسعه‌ی پایدار و توانمندسازی فقرای روستایی باشد و از سوی دیگر، فرهنگ اقتصاد سبز و بازده اقتصادی درازمدت در مناطق روستایی نهادینه می‌شود (Hossainzadeh *et al.*, 1394).

نتیجه‌گیری

روستاها کانون تولید هستند، که متناسب با نیازها و توانمندی‌های اقتصادی می‌توانند به ایجاد سایر صنایع و خدمات مرتبط با اقتصاد روستا برای استفاده حداکثری از ظرفیت تولیدی و اشتغال‌زایی روستایی کمک شایانی کنند. یکی از راهکارهای تاثیرگذار در افزایش تولید، توانمند ساختن و ایجاد ظرفیت برای جوامع روستایی به ویژه زنان روستایی است به طوری که زنان نقش بسزایی را در اقتصاد روستا می‌توانند ایفا کنند. با این حال، به دلیل یکسری محدودیت‌ها، زنان روستایی هنوز امکان بروز توانایی‌های خود را در این زمینه به دست نیاورده‌اند. بنابراین می‌توان با یک برنامه‌ریزی دقیق به تقویت توانمندی‌های زنان در یک مسیر صحیح قدم برداشت. جهت توانمندسازی زنان روستایی باید محدودیت‌های اقتصادی و مالی یا نگرانی‌ها و دغدغه‌های اجتماعی آنان را برطرف نمود تا شرایط برای زنان روستایی با توجه به خواسته‌های آنان فراهم گردد. کارآفرینی سبز توسط زنان روستایی علاوه بر ایجاد شغل مناسب برای زنان روستانشین موجب دستیابی به معیشت پایدار و از سوی کاهش تخریب منابع طبیعی می‌شود. در واقع با فروش و صادرات محصولات تولید شده توسط زنان روستا، می‌توان انگیزه زنان را در جهت کار بیشتر را فراهم نمود و به تبع آن موجب قوی‌تر شدن عملکرد تولید ملی می‌شود.

منابع

- Abdolahzade, gh., Sharifzadeh, m., 2014. Integration of Sustainability in the Entrepreneurship Process: Explaining the Concept, Needs and Requirements of Sustainable Entrepreneurship and Green Business, Journal of Entrepreneurship in Agriculture, Vol. 1, p. 63-39. (In Persian).
- Barzegari, z., Zamani, m. 2012. Green entrepreneurship; A new approach to economic development (barriers and moves). National Conference on Entrepreneurship, Cooperatives, Economic Jihad. (In Persian).
- Dehkordi, E., and Babae, R. 2018. Analyzing Rural Women's Information Needs for Sustainable Natural Resources Management (A Case Study in the Ghezel Tapeh Watershed in Zanzan Province). Iran Agricultural Extension and Education Journal, 14(1). (In Persian).
- FAO. (2015). Rural women and the millennium development goals. Rome.
- Farahani, H., and Haji-Hosseini, S. 2013. Evaluating the potentials of rural areas for entrepreneurship and development of rural people's empowerment, case: Shawl district in Buin-Zahra County. Journal of Rural Research, 4(4):715-748. (In Persian).
- Heidari, M., Heidari R., & Shahriari, A.R. 2013. The First International Political Epic (Approach to Middle Eastern Developments) and Economic Epic (Approach to Management and Accounting), p 2. (In Persian).
- Hossainzadeh, a., Yusefpor, m., Ahadzadeh, s. 1394. The role of skills training and entrepreneurship in the development of green and sustainable rural businesses, national conferences and decent work and green jobs. Teacher's House, Bandar Anzali Beach Village, Pages: 353-346. (In Persian).
- Kord, b., Abtin, a., 1392. Investigating the Factors Affecting the Development of Rural Entrepreneurship in Sistan and Baluchestan, Journal of Geography and Development, No. 32, Pages: 14-1 (In Persian).

-Mirakzadeh, A. A., Aliabadi, V., Shams, A. 2010. An examination of the barriers to Iranian womens participation in training and extension programs. Village And Development. 2:147-165. (In Persian).

-Sadi, H. A., Shabanali Fami, H., Latifi, S. 2012. An assessment of the economic and social ability of female rural rug makers. Woman In Development And Politics. 2:107-126. (In Persian).

-Shaditalab, J. and Kamali, A. (2002). Women social participation. Women in Development and Politics, 1(4): 26-52. (In Persian).

rural women role in green entrepreneurship and production mutation for a sustainable living and reducing the destruction of natural resources.

M. Azizi* . N. Salimi Khah . K. Khaleti

Abstract:

Considering the importance of natural resources and it is crucial role in sustainable development, despite the resumption restoration of these national treasures, the improper consumption of them is a significant threat to the future. Agricultural entrepreneurship is one of the major strategies for preserving natural resources by expanding environment friendly products, to be accomplished by engaging village women as the majority of the rural society to achieve a consistent development. As a consequence, contributing to empowerment of rural women by supporting them as them the leading group plays a in functional achievement of production mutation slogan through training practical skills in planting, raising, harvesting and producing organically grown and processed agricultural crops, influencing on not only employment and earnings, but to set up a healthier community and society. Therefore, there is a potential possibility to step forward in strengthening women capabilities by accurate strategies and as a result, support the performance of internal production and reduce the destruction of natural resources.

Key words: Entrepreneurship, Natural resources, Production mutation, rural women